

SZKÍTÁK—SZITTYÁK

A SZKÍTA SZÓ már az ókorban többé-kevésbé homályos fogalmat jelentett, értelmezése azonban talán sohasem volt olyan bizonytalan, mint korunkban. Ennek illusztrálására néhány példát hozok fel, melyekből kitűnik, hogy ugyanazt a szkíta szót még egymással végleges ellentétben álló világnézetek is felhasználták eszményképük kifejezésére.

A nálunk erősen hazafias szellemű turánizmusnak a szittyia hagyomány kezdettől fogva egyik éltető eleme. Az olasz fasizmus mintájára Magyarországon is szervezkedő új nacionalista egyesület magát „Szittyák Táborának” nevezte.

Ezekkel szemben áll az orosz forradalom példája. A cári birodalom rombadőlésének idejében, az 1917 évvégi véres napokban született az orosz szimbolikus költészet két híres terméke, a „Szkify” (Szkíták) és a „Dvjenádcatj” (Tizenketten), melyek a kelet és nyugat ellentétét és az akkori idők Európaellenes hangulatát fejezték ki félelmetes erővel. Alexander Block e két költeményét az orosz forradalom saját eszméinek kifejezője gyanánt tekintette és kiadásáról a „Baloldali Szocialista Forradalmárok (Internacionalisták) Központi Bizottságának Kiadója” gondoskodott (a „Forradalmi Szocializmus” sorozatban 17. sz. alatt, Szentpétervár 1918, 8°, 45 oldal, 1918 január, illetve 1918 január 30-ról datálva).

A közelmúltban jelent meg magyar szerzőtől, Sőregi Jánostól egy tudományos dolgozat („A szkíta-magyar kontinuitás elméletének jogosultsága a turáni szellem keretében” Karcag, 1927, 8°, 66 oldal), mely a cseheknek és románoknak nemzeti törekvések szolgálatában álló régészkedésére, mint követendő példára hivatkozva sürgeti, hogy a magyar régészeti tudomány is vegyen részt közvetlenül a nemzetnevelés munkájában és megállapítja, „hogyan addig, míg a magyar régészeti tudománynak nem lesz erős gerince, mely egész szervezetét fenntartó oszlopként szilárdan tartsa; hogy addig míg e tudomány felett nem lesz egy világító, éltető közös centrum, melyből az egyes kutatók erkölcsi erőt és a céltudatos működéshez kitartást, munkakedvet meríthetnek: addig a magyar archeológiának hasztalan minden igyekezete, tengődés és terméketlen küszködés minden kifejtett munkássága a szomszédos nemzetek öntudatos, magasabb szellemi szempontból felfogott és nagyszerűen megalapozott törekvéseivel szemben”. Tovább ezt olvassuk: „... ez a gerinc és ez a szellem nem lehet más, csakis a szkíta-magyar kontinuitás elmélete, illetőleg az azt átható és összefogó turáni szellem.”

A szkíta kérdés bennünket ezenkívül még több szempontból is érdekelhet. A honfoglaló magyarság, gazdasági életének külső keretei, kultúrája és kispasztikai művészete révén a koraközépkor keleti lovasnomád nemzeteinek sorába tartozott. E lovasnomádok kultúrája pedig Oroszország és Szibéria steppéin az ősi szkíta hagyományokból sokat örökölt. Érdekelhet bennünket a kérdés azért is, mert a csonkított Magyarországi területének nagy része, különösen a Dunántúl, a Nagy-Alföld és a Maros felső folyásának s a két Küküllőnek vidéke Kr. e. 7—4. századokban szkíta törzsek tanyázóhelye volt. Nézzünk körül tehát ebben a kérdésben és vegyük számba röviden azt, amit a tudomány mai állása mellett a szkítákról tudni lehet, hogy ezzel a főntebb említett példák is a valóság alapjára állítva természetes megvilágításban álljanak előttünk.

A szkíta törzsekről az ókori írók között legkimerítőbben Herodotosz szól, aki a Kr. e. 5. század közepe táján Dél-Oroszország görög gyarmatvárosait felkereste s ez útja alkalmával a szkítákat és szokásaikat közelből tanulmányozta. Nevezetes forrásmunka a szkítákra vonatkozóan Hippokratesz görög orvos leírása, melynek alapján egyesek mongol fajhoz tartozóknak tekintik őket. A többi görög és római író nagyjából ugyanazt mondja el, mint Herodotosz. Leghitelesebb forrásanyag azonban a közvetlenül tőlük származó régészeti leletek, melyek legnagyobb számmal a déloroszországi szkíta királysirokból, úgynevezett kurgánokból kerültek napvilágra.¹ Mindezen források alapján származásukra vonatkozóan két főbb hipotézis uralkodik. Az egyik szerint irániak. Erre mutatnak a nyelvészeti adatok, a viselet, a fő fegyvernek, a törnek alakja és veretei, viselési módja és az iráni területek régészeti anyagával való egyéb egyezések. A másik vélemény szerint mongol fajúak és az északi türkök csoportjába tartoznak. Ennek ugyancsak tekintélyes adatok szolgálnak alapul. Mindenekelőtt Hippokratesz leírása, mely szerint sárga arcú, köpcös, szakálltalan, kövéres emberek, egyszóval mongol fajhoz tartozók. Türk jellegüket erősítik egyes szokásaik és életmódjuk is. Lovas-harcos nép, mely a földművelést megveti és azt leigázott népekkel végezteti. Jellemző fegyverük a nyű, főfoglalkozásaik a lónevelés, kalandozás és vadászat. A nőnek szerepe náluk, mint a későbbi türk fajta lovasnomád nemzeteknél is, alárendelt.

Történetükből (amennyiben nomád-kultúrájú népeknél magukcsinálta történetről szó lehet) következő főbb mozzanatokat jelölhetjük meg. Dél-Oroszországban a Volga felől a Kr. e. 7. század közepe táján jelennek meg. A Fekete-tenger északi mellékén leverik a kim-

¹ Idevonatkozó főbb művek: Tolsztoi—Kondakof—Reinach, *Antiquités de la Russie méridionale*, Paris, 1891, I—III; E. H. Minns, *Scythians and Greeks*, Cambridge, 1913; O. M. Dalton, *The treasure of the Oxus*, London, 2. kiadás, 1926; J. Strzygowski, *Altai-Iran und Völkerwanderung*, Leipzig, 1917; M. Rostovtzeff, *Iranians and Greeks in South Russia*, Oxford, 1922; M. Rostovtzeff, *Skifija i Bospor*, Leningrad, 1925; B. Farnakovszkij, *Archaischeszkij period v Rosszija*, Mát. po arch. Rosszija, 34. kötet, Szentpétervár, X914; H. Glück, *Die Weltstellung der Türken in der Kunst*, Wiener Beiträge zur Kunst u. Kultur Asiens, II, 1927; M. Ebért *Südrussland im Altertum*, Bonn und Leipzig, 1921; Nagy Géza, *A szkithák*, Budapest, Tud. Akadémia, Értekezések. XXII. kötet 3, 1909; G. Borovka, *Scythian art*, London, 1928.

merieket, tőlük idegen (matriarchisztikus) kultúrájú trák népet, de egészen meg nem semmisítik, hanem velük összekeverednek. Hatalmuk súlypontja a 6. és 5. századokban a Kaukázustól északra fekvő vidék, különösen a Kubán folyó deltájának vidéke. Már a Kr. e. 7. században nagyobb kalandozásokat rendeznek Kisáziában. Dárius perzsa király 513-ban nagy haddal keresi fel őket déloroszországi tanyáikon, de a nyílt harcot elkerülik, a perzsa sereget becsalják pusztaságaikba és azután nagy részét felkoncolják. Nyugat felé való terjeszkedésük már korán megkezdődik. A magyarországi szkíta régiségek mind a Kr. e. 7—4. századok közötti időkből valók. Kubanvidéki hatalmukat a 4. század végén a velük rokon, ugyancsak kelet felől az Ural-hegység és Kaspi-tenger között előrenyomuló szarmaták döntik meg. Hozzá időben nyugat felől a keltaság szorítja ki őket Magyarországról, míg végre a Kr. születése körüli századokban a nyugat felé tovább haladó szarmaták és a Visztula mentén dél felé hatoló germánok véget vetnek a Krim-félszigetre szorult maradványuk hatalmának.

A szkíták magyarországi szerepléséről a történeti kútfők alig szólnak. Itteni emléküket csak régészeti leleteink őrzik. Ezek sön tekinthetők minden esetben közvetlenül szkítáktól származóknak, hanem egy részük import révén jutott ide. Legsűrűbben Alsó-Fehér, Háromszék, Udvarhely és a két Küküllő vármegyékben kerültek elő tőlük származó leletek. Ez volt Magyarországnak a szkítáktól legsűrűbben lakott része. Csak magában Nagyenyeden négy különböző ponton bontottak fel szkíta sírokat. Ezenkívül a Mátravidéken, elsősorban Gyöngyösön, azután Szabolcs megyében több helyen, az Alföld egyes pontjain, a Dunántúl pedig Komárom, Győr és Zala megyék területén találtak biztosabb nyomokat. Legjelentékenyebbek közé tartoznak a borsodmenyei Zöldhalompusztán ez év folyamán előkerült nagy aranylelet, a tápiószentmártoni (Pest megye) arany-szarvas és a gyöngyösi sírok leletei. A zöldhalompusztai lelet áll egy közel 40 cm hosszú arany-szarvasalakból, egy halavány aranyláncból, melyet három fekvő oroszlánalak ékesít és mintegy másfélszáz arany-gombocskából, melyek ruha díszítésére szolgáltak. Amint a lánc egyes helyeinek tüztől eredő olvadási nyomai mutatják, e tárgyak halott-hamvasztásos sírnak voltak mellékletei. Hasonló sírból származik a világhírű tápiószentmártoni szarvasalak, melyet a Magyar Nemzeti Múzeumnak 1923 évi ásatása hozott napvilágra. Gyöngyösön egyebek mellett egy halott-hamvasztásos kocsitemetkezés maradványai kerültek napvilágra. A halottas kocsi sátorrúdjainak végéről való bronzcsörgők, a csúcson fekvő őz alakjával a legjellegzetesebb szkíta régiségek közé tartoznak. Hasonlókat találtak Mihályfán (Zala megye), Somhídon (Arad megye) és Gemeszegen (Maros-Torda megye). Másik tipikus forma a bronztükrő, hosszú fogantyúval, melynek végét őz-, vagy farkasalak díszíti (Pilin, Nógrád megye; Pákafalva, Alsó-Fehér megye; Makkfalva, Maros-Torda megye stb.). A perzsa eredetű szkíta tör, illetve rövid kard, melynek egyik jellemző része a szívdomalakú alsó markolatvégződés, aránylag szintén nagy számmal van képviselve magyarországi anyagunkban. Egyik legnevezetesebb hazai szkíta

emlék az aldobolyi vaskard, melyet 1880-ban találtak az Olt folyó medrében. Keresztvasa a szkíta művészet egyik jellegzetes állatmotívumát mutatja. A Nemzeti Múzeumnak két másik szkíta darabja, a Kapós völgyben, Tolna megyében lelt bronz áldozati üst és a pest-megyei Törteiről származó hasonló, de nagyobb méretű bronzüst, díszítésük erőteljes stílusával és gazdag kiképzésével egész kontinensünk legszebb e nemű emlékei közé tartoznak. A szkíták régészeti hagyatékának képét Magyarországon még nagy számmal előforduló jellegzetes alakú kis bronz nyílcsúcsok és spirális alakú „hajkarikák” egészítik ki.

A szkíták kultúrtörténeti jelentősége az utóbbi évtizedek kutatásai és az újabb régészeti leletek alapján mind világosabban bontakozik ki előttünk és nyilvánvalóvá lesz, hogy a szkíták és kultúrájuknak részbeni örökösei, a koraközépkor barbár nemzetei korántsem voltak olyan megvetni való barbárok, mint azt az ókor és 'középkor egyes írói alapján gyakran elképzelték. Megértésük nehézségeit az okozta, hogy a nomád kultúrának úgy külső megnyilatkozási formái, mint szellemi tartalma és etikája majdnem minden ponton ellentétes volt a klasszikus kultúrákéval. Eltekintve a nomád életmódnak relative visszataszító külső körülményeitől, a nomád élet egyik legtipikusabb megnyilvánulásának, a kalandozásnak fogalmát a városi civilizációban élő közösségnek jogi és erkölcsi érzékével semmiképpen sem lehet Összeegyeztetni. Ugyancsak az egyéni képességek érvényesítésének lehetőségei is itt túlmennek azon a határon, melyet a klasszikus nagy-kultúra még elnéz vagy megenged. Az ingatlanra vonatkozó magántulajdonjog pedig — legalább a történeti nomádkultúrák életében — kevésbé ismert fogalom. Az ókori és koraközépkori nomádkultúrák művészetével szemben ugyanezek a megértés nehézségei. Kisplasztikái művészetük emlékeiben többnyire eredetiség nélkül szűkölködő és klasszikus motívumokból éldegélő és azokat stilizáló iparművészetet látnak. Még csak ebben az évben jelent meg az első kísérletező munka, mely Rostovtzeff kezdeményezése alapján a szkíta művészetet, mint különálló művészeti jelenséget egymagában tárgyalja (Boroffka, angol könyv a szkíta művészetről).

A nomád életmód monumentális művészetek kialakulásának nem kedvezett. A kisplasztika azonban ebben a körben nagy jelentőséget nyert. Nagobbára a főszerelési tárgyak, fegyverek, ruházat, lószerszám díszítményeiről van szó, melyek azonban pusztán díszítményeknél többet is jelentettek. A művészet tárgya túlnyomóan létező és nemlétező állatok testformái, melyek itt az úgynevezett motívum szerepét játsszák, amennyiben az egyszer megalkotott állatformát változtatás nélkül, vagy az eredeti motívum szellemében továbbfejlesztve újra és újra elkészítik. E művészet megértését, illetve helyes megítélését itt mindjárt több körülmény nehezíti meg. Mindenekelőtt a szerzőnélküliség. Ugyanazon motívum óriási területeken belül ugyanazon jellemző vonásokkal ismétlődik meg. Példa a szarvasmotívum) mely a steppék területein Tápiószentmártontól Mongóliáig előfordul. Másik nehézség a motívum tárgya és különböző motívumoknak egy képben való halmozása. A motívum nem mindig egész állatalak,

hanem lehet állati testrészt is, például egy különálló láb, pata, madárláb, madárkarom, állatfej stb. Legnagyobb nehézség azonban maga a stílus és a fejlődés menete. Az állat-, növény- és emberábrázolások sohasem fizioplasztikusan adják vissza a természetben előforduló formákat, hanem idealizálva és — különösen kezdőfokon — a legfőbb vonásokra redukálva. Maga az anyag is (arany, ezüst, bronz, csont és fa) itt fontos szerepet nyer, amennyiben annak felület- és fényhatásait éppen a részletek természetűségének rovására nagymértékben kiaknázzák (például kubisztikus felületek). Csak természetes, hogy ilyen művészet fejlődése nem a természet formáinak élethűségében való megközelítésére irányul, hanem speciális művészeti elvek megvalósítása érdekében egészen irracionális formák felé tart. Ezek a formák csak e művészet törvényszerűségeinek ismeretével érthetők számunkra, egyébként pedig a természetben előforduló formák segítségével sokszor egyáltalán nem elemezhetők.

A szkíta kultúra közvetlen dokumentumai művészeti alkotásaik* melyek Oroszország és a nagyobb európai városok (Budapest, Berlin, London) múzeumaiban vannak összegyűjtve. Legelső helyen áll a szentpétervári állami Ermitage-ban évszázadok óta felhalmozott szkíta régiséggyűjtemény, mely már aranyban való gazdagságával is rendkívüli hatást gyakorol a látogatóra. Ez az anyag túlnyomóan Dél-Oroszországból, a Kubán folyó vidékéről és nyugati Szibériából származik.

Ezen régészeti anyag mellett a szkíta kultúra jelentőségét motívumainak nagy elterjedtsége és továbbfejlődése mutatja. Az úgynevezett szkíta művészet egy másik gócpontja Dél-Szibériában, a Jenisszei felső folyásánál a minusszinszki medence, hol a szkíta motívumok egy része óriási nagy számmal szerepel. E készítmények anyaga bronz és virágzásuk időben a szibériai bronzkor végével és a vaskor elejével esik össze, ami Oroszországban a szkíta archaikus kornak és a magyarországi szkíta emlékek korának felel meg. A szkíta motívumok keleten Mongólia északi részében oroszok által hunn-nak tartott fejedelmi sírokból származó nagyméretű varrottasokon fordulnak elő. A mongóliai és északkinai bronzleletek pedig arra mutatnak, hogy ez a művészet a kínai művészetet is lényeges új motívumokkal gazdagította. Nyugaton Magyarország területe, a Balkán-félsziget keleti része és keleti Poroszország az archaikus korban a szkíta kultúra közvetlen befolyása alatt állottak. Úgy látszik azonban, hogy a szkíták itteni uralma csak rövid lélekzetű volt. Annál döntőbb befolyást gyakorolt kultúrájuk és művészetük Európára a népvándorlások korában, amikor szarmaták, gótok, alánok és távolabbi keletről jövő hunnok és avarok felújítva a szkíta művészetnek egyes alapmotívumait, egész Európát a szkíta hagyományokkal árasztották el. A honfoglaló magyarság megjelenése szintén ebbe az áramlatba tartozik. Kérdezzük tehát* hogy milyen viszonyban voltak e népek az ősi szkítasággal, illetve annak kultúrájával és művészetével.

Az európai koraközépkor barbár népeit két nagy csoportra lehet osztani. Egyik az egész szabad germánság, másik a keletről jövő lovasnomád népek csoportja. A szabad germánság kultúrviszonyait a népvándorlások kezdetének hullámai teljesen felforgatták, a germán kis-

plasztikában forradalmat idéztek elő és egy fél ezredéves, irracionális állatformákkal dolgozó művészi tevékenységnek vetették meg alapját., A koraközépkori germán művészet tárgyi formái (fibulacsat-típusok stb.) és technikai eljárásai, nemkülönbönben egyes művészi fogásai a későrómai iparművészetben gyökereztek. A hunnok által Dél-Oroszországból nyugat felé üzött különböző népek (nyugati és keleti gótok, szarmaták, taifalok, alánok stb.) a szkítákkal rokon szarmaták művészetét magukkal vitték és a germán népeknek későrómai tradíciókon alapuló művészetét ősi szkíta alapmotívumokkal frissítették fel. Ilyen szkíta eredetű motívumok a stilizált ragadozó madárfej, az úgynevezett germán II. stílus nagy szemöldökű állatfejei és a madártestű fantasztikus állatfejjel ellátott úgynevezett karmoló állatalak és mások. Mindezek a motívumok a skandináv félszigeten éppen úgy megvannak, mint egész Közép-Európában, Britanniában, Magyarországon és Itália északi felében. Meg kell jegyezni azonban a következőket. Azok a tárgyak, melyeken ezek a szkíta motívumok fellépnek, forma és rendeltetés szempontjából többnyire különböznek a szkíta tárgyaktól, csupán az állatmotívum azonos. Figyelemreméltó körülmény, hogy a szkíta motívumok a germán ízléshez teljesen asszimilálódtak és hogy a germán állatstílusok élete évszázadokig tartó szerves fejlődés lett, melynek folyamán a barbár művészet példátlanul magas fokot ért el. A germán állatstílusok vígorozítását mutatja az a tény, hogy még a monumentális művészetek területeibe is behatoltak (Theodonk ravennai síremléke, hornhauseni sírtábla, Oseberg-hajó Norvégiában stb.).

A másik a lovasnomádok csoportja. Kultúrájukról szintén első-sorban sírjaikból származó eszközeik, fegyvereik és kisplasztikái alkotásaik révén nyerünk megközelítő képet. A szkíták korához képest a felszerelési eszközökben lényeges újítások mutatkoznak. Új jelenség Európában a kengyel és az egyélű görbe, könnyű lovassági kard: az úgynevezett szablya, melyek a hunnok, avarok és honfoglaló magyarok legjellegzetesebb eszközei. Ezek egyúttal új hadi technikát is jelentenek. E népek hadi sikerei nagy részben ezen újításoknak tulajdoníthatók. De a hunnok és avarok kisplasztikái művészete stílus és motívumok szempontjából erős szkíta vonásokat tüntet fel. A szkíta-szarmata művészetnek egyik leggyakoribb motívuma, az állatküzdelmi jelenet barbár kubisztikus stílusban egyik legkedveltebb motívuma népvándorlaskori öntött szíjvégeinknek (Csuny, Moson megye; Mosonszentjános; Szirák, Nógrád megye; Keszthely; Szentes; Gátér, Pest megye; Győr stb.). A nagysurányi (Nyitra megye) és boldogi (Pest megye) bronz szíjvégeken a díszítés motívuma oroszán és egy szkíta küzdelmének jelenetéből áll, mely váltakozó helyzetben kétszer ismétlődik meg egymás alatt. A tárgyi formák azonban — akárcsak a germán művészetben — itt is újak. A szíjvégek, veretek és fegyveröv egyéb díszítményeinek alakja ismeretlen a szkíta művészetben, csupán a motívumok egy része közös.

A honfoglaló magyarság egy türk fajú előkelőbb és egy alacsonyabb finnugor rétegből tevődött össze. A sírleletek ezt a képet megerősítik. A honfoglalók kisplasztikái művészete, mely az előkelők sírjaiban

minőség és a készítmények mennyiségé tekintetében egyaránt figyelemreméltó eredeti anyaggal van képviselve, a szasszadina-perzsa művészet túlnyomó befolyásáról tanúskodik. A motívumok leginkább növényiek. Uralkodók a hellenisztikus-perzsa palmetta, a tulipán és rózsza, melyek számtalan variációban ismétlődnek meg. Jellemző motívum az életfa is, perzsa stílusú leveleivel. A motívum sokszor végtelen sorozatba állítva és változtatás nélkül ismételve, ellepi az egész díszítendő felületet. Más esetekben az öv- vagy ruhaveret maga egy motívum, melyet tíz-húsz példányban is elkészítenek és egymás mellé sorakoztatva alkalmaznak díszítmény gyanánt. £ virágfigurák különleges technikai kivitelük folytán élénk színhatást nyújtanak. A mintázat felületei sokszor élekben találkoznak, miáltal fény és árnyék játéka áll elő. Azonkívül a készítmények anyaga rendszerint tündöklő ezüst, a minták közeit és egyes részleteit pedig finom aranyozás különbözteti meg. A tárgyi formák is híven jellemzik ezt az igazi lovasnomád művészetet: uralkodók a fegyveröv veretei, a csat, szíjvég és szív-, vagy rozettaalakú övdíszítmények, továbbá a lószerszám díszítményei. Magyar specialitás ekkor Európában az ezüstveretes tarsoly, melynek borítólemeze egyes példányainknál a nomádművészet mesterművei közé tartozik. A felületet különböző elosztásban az említett palmetták díszítik. Az állati figura legnagyobb ritkaság.

Növényi motívumok a korábbi lovasnomádok művészetében is otthonosak voltak, míg a szkítáknál eredetileg csak állatmotívumok szerepeltek, a növényi elemek a hellén kultúra hatása alatt kezdtek teret hódítani művészetükben. Az állatmotívum azonban itt továbbra is a főszerepet játszotta. A koraközépkori lovasnomádok művészetében az állati és növényi motívumok egyensúlyban vannak. A legutolsó nagy lovasnomád nemzeti művészet, a pogány magyaroké, már csak néhány szkíta alapot sejtető, figurális motívumot őrzött meg a túlnyomó számú növényi motívum között. A Nemzeti Múzeumnak a hevesmegyei Benepusztáról származó nagy vezérleletében az ezüst szíjvég egyik oldalán ősrégi fantasztikus állatmotívumot látunk, mely a szkítáknál és a koraközépkori magyarországi lovasnomádoknál is még nagy számmal szerepelt. A szárnyas négylábú, kilépő griff ez, mely azonban ez esetben a honfoglaló magyar kispasztika sajátos ízlésének megfelelően stilizálódott. A benepusztai lelet többi darabjai egyébként a perzsa palmetta-motívumot variálják. A szentpétervári Ermitage őriz egy Kanta-vidéki nagy pogány magyar leletet, melynek egyes darabjain az esküpocharat ivó szkíták alakjai fordulnak elő. A honfoglaló magyarságnak ezenkívül is voltak szkíta hagyományai, melyek a mondákban és legendákban még sokáig éltek és mai napig fennmaradtak (Szent László-legenda, aranyszarvas legendája stb.). A magyarság művészetére azonban lovasnomád nemzetté való alakulásakor az új perzsa (szasszanida-perzsa) művészet gyakorolt döntő befolyást. Az egykorú Kama-vidéki népek művészetével szemben, mely megmaradt az állatmotívumok mellett és azokat az északi germánság művészetéhez hasonlóan magas fokra fejlesztette, az ősmagyarság művészetére növényi motívumok: palmetta, tulipán, rózsza stb. rányomták a maguk bélyegét. A magyarországi honfoglaló magyar sírleletek

egy még keleten végbement rövid fejlődésről adnak számot, mely a politikai magyar lovasnomád nemzet megalakulásával van a legszorosabb összefüggésben. Az európai kalandozások idején és Szent István után ez a művészet tovább non fejlődhetett és különösen újabb szkíta eredetű elemeket már nem vehetett magához. A magyarországi honfoglaló magyar sírleletek az egész ország területén egységes képet mutatnak. A szigorú stílus ezt a művészetet minden más nép kispasztikájától élesen elkülöníti. A monumentális perzsa művészet stílusának kispasztikái művészet különleges kereteibe való harmonikus beillesztése és a kispasztika szellemében való természetes továbbfejlesztése a honfoglaló magyarság keleti, lovasnomád kultúrájának egyik legszebb dokumentuma.

Annak az erőteljes lovasnomád kultúrának, melyet Európában a hunnok, avarok és pogány magyarok képviseltek, éppen Magyarország földjén ásták meg a sírját. Az ősgermán művészetéhez hasonló nagyszabású továbbfejlődésről Magyarország területén e keleti népek kispasztikái művészetében még csak szó sem lehet. Egyedül az avarok fennmaradt ötvöseszközleletei (préselőminták) mutatnak bizonyos itteni, ilyirányú tevékenységre, lényeges továbbfejlődés azonban nem következett be. Jellemző az akkori helyzetre, hogy a magyarországi avar kispasztika újabb motívumokat nem keletről, hanem éppen nyugatról, az ősgermán művészet köréből kapott (germán II. stílus avar sírleleteken!) Lovasnomádjaink művészetének legértékesebb alkotásai, a délszibériai bronzöntés technikájában készült fegyveröv-veretek garnitúrái sem alak, sem pedig stílus, vagy motívum tekintetében lényeges továbbfejlődést nem mutatnak. Úgy ezeknek, mint a honfoglaló magyarság kispasztikái készítményeinek gyártása Magyarország területén hamarosan megszűnt. A lovasnomád magyarok tehát — bár életmódjuk közelebb állott a szkítákéhoz, mint a germánoké — művészetükben, kultúrájuknak egyik legfőbb megnyilvánulásában még annyi szkíta vonást sem őriztek meg, mint a koraközépkori germán kispasztikái művészet. A mai magyarságnak a szittyia ősökhez való jogcíme tehát a kispasztikái művészet alapján alig lehet erősebb, mint a germánoké.

A hatalmas szkíta kultúra és örökösei, a koraközépkori pogánygermán és a lovasnomádkultúrák megsemmisültek. Belátható időn belül nem képzelhető el kontinensünkön olyan helyzet, mely hasonló méretekben mozgó nomádkultúrák kialakulását még egyszer lehetővé teszi. A történeti nomádkultúrák halála kontinensünk kultúrtörékvéseinek és erőfeszítéseinek egyik lezáródott tragédiája. Mint ilyen, különös figyelmet és mély részvétet érdemel. De a sokat emlegetett szittyia ősök szelleméhez való visszatérés gyakorlati megoldás szempontjából mai kultúránkban egyelőre utópia, gyakorlati szempontból indifferens területen azonban, a művészetek ideális világában e letűnt barbár kultúra egyes elemei — ha nem is „szittyia hagyomány“ cím alatt — magaskultúrák művészetének eszközeivel összhangzásban és megfelelő kézben új világot nyithatnak, amint azt az új magyar zeneművészet egyik ága meg is mutatta.